



Primjena principa i strategije "Zdravoga grada": proces evaluacije Izraelske mreže zdravih gradova

Izraelska mreža zdravih gradova postoji od 1990. godine, a Jeruzalem je jedini predstavnik Izraela u Europskoj mreži zdravih gradova. Od 2005. godine *Izraelska mreža* obuhvaća 37 manjih i većih gradova, regionalnu upravu, četiri ministarstva, osam institucija i nekoliko pojedinaca. Ustanovljeni su posebni uvjeti učlanjenja, ovisno o kategoriji članstva. Manji i veći gradovi obvezuju se na političkoj razini prihvatiti principe "Zdravoga grada" te izraditi gradski profil zdravlja i strateški plan utemeljen na ciljevima povelje "Zdravlje za sve" odnosno "Agenda 21", kako bi primijenili strategiju *Ottawske povelje* unapređenja zdravlja te imenovali gradskoga koordinatora sa jasno određenom ulogom i opsegom poslova kao i nadzorni odbor. Gradovi se jako razlikuju u primjeni odnosno ostvarenju ovih zadataka, aktivnostima i razini prihvaćanja principa "Zdravoga grada".

Prva evaluacija rada *Izraelske mreže zdravih gradova* i njezinih članova provedena je 2004. godine, a cilj joj je bio istraživanje i procjena razine primjenjivosti principa i strategije "Zdravoga grada" u svakom učlanjenom gradu i doprinosa projekta unutar lokalne zajednice. Na izradi alata za procjenu sudjelovali su članovi *Mreže* te istraživači i statističari s *Hebrew University-Hadassah School of Public Health and Community Medicine* iz Jeruzalema i Ministarstva zdravlja. Evaluacija je imala za cilj pomoću postignutih rezultata omogućiti gradovima da prepoznaju snagu i slabosti unutar svoga sustava kako bi lakše definirali buduće aktivnosti, poslužiti kao temelj za budući proces monitoringa, omogućiti usporedbu među gradovima i pružiti *Mreži* mogućnost prepoznavanja problema i područja u kojima treba pojačati trening i/ili konzultacije. Sa svih 36 koordinatora koji su od početka sudjelovali u radu uspostavljen je kontakt, bilo putem pisama ili na godišnjem poslovnom sastanku, a koordinatori svih osamnaest aktivnih članova *Izraelske mreže zdravih gradova* sudjelovali su u procesu ispunjavajući upitnike, uz pomoć ključnih informatora u zajednici. Osamnaest neaktivnih gradova nije moglo sudjelovati u evaluaciji. Ti gradovi nisu sudjelovali u aktivnostima u zadnje dvije godine, nisu imali nikakvih aktivnosti na području unapređenja zdravlja i minimalno su kontaktirali s *Mrežom*. No, njihovi koordinatori ili gradonačelnici su ipak bili kontaktirani, što je rezultiralo obnavljanjem članstva u čak sedam gradova, ali i konačnim odustajanjem od članstva u *Mreži* za pet gradova, dok su drugi u fazi istraživanja stvarnih mogućnosti obnove svojih aktivnosti.



Istraživanje je obuhvatilo šest razina principa i strategije koji su ocjenjivani skalom od 0 do 10. Dio pitanja odnosio se na utjecaj *Mreže*, te procjenu doprinosa projekta unapređenju zdravlja u gradu, odnosno prednosti i nedostatke članstva u *Mreži*. Odgovori na ta pitanja nisu se ocjenjivali. Evaluacija je između ostaloga pokazala kako su dvije trećine gradskih koordinatora žene, a trećina muškarci, da su koordinatori prosječno stari 50 godina, a gotovo 90 % ih je bilo zaposleno u gradskim upravama. Više od polovice radilo je puno radno vrijeme na svome poslu, a ostali tri četvrtine, polovicu radnog vremena ili manje. Četvero ih je ustvrdilo da na poslovima "Zdravoga grada" rade tek jedan sat tjedno, petero da rade do 20 sati tjedno, petero između 20 i 39, a četvero više od 40 sati tjedno. Šestero ih je izjavilo kako lako mogu doći do svoga gradonačelnika kad im je potreban za neku aktivnost u projektu "Zdravi grad". Dugotrajnost članstva u *Mreži* nije bila važna pri ostvarenju boljih ili lošijih rezultata, baš kao ni pozicija gradskoga koordinatora unutar gradske uprave. Samo su četiri grada napravila gradski profil zdravlja, na temelju istraživanja na nacionalnoj i lokalnoj razini i ankete među građanima. Uzrok je tomu možda i nedostatak profesionalnih vještina, pa je Vijeće koordinatora *Izraelske mreže* odlučilo preuzeti na sebe odgovornost i osigurati profesionalnu potporu učlanjenim gradovima. U tom je smislu nedavno potpisan i ugovor sa Središnjim uredom za statistiku. Naime, mali broj gradova u *Izraelskoj mreži zdravih gradova* i velike razlike među njima nisu do sada omogućavali adekvatnu statističku analizu i usporedbu njihovih projekata. Ohrabrujuća je bila i spoznaja da su bolji rezultati zabilježeni u gradovima čiji su koordinatori sudjelovali u četiri, pet i više

programskih aktivnost, umjesto da su se fokusirali samo na jednu.

Najbolje je ocijenjena razina međusektorske suradnje, koja podrazumijeva prije svega suradnju između gradske uprave i drugih organizacija, a manje suradnju između drugih organizacija među sobom, i koja je procijenjena najuspješnijom u čak deset gradova, a najslabije zaštita okoliša. Pokazalo se da više od 20 sati tjednoga angažmana koordinatora značajno utječe na razinu upravljanja projektom, dajući gotovo upola bolje rezultate nego u sredinama gdje je koordinatorski projekt posvetio manje vremena. Jednako je tako prethodno iskustvo na području javnoga zdravlja ili rada u zajednici donijelo bolje rezultate, posebno na razini sudjelovanja zajednice u cjelini pri provedbi projekta i u međusektorskoj suradnji. Konačno, politička potpora projektu dala je bolje rezultate, najviše pri provedbi politike ravnopravnosti i jednakosti građana, čak dvostruko bolje nego u mjestima gdje takve potpore nije bilo. Pokazalo se kako je politička opredijeljenost i potpora značajna pri stvaranju uvjeta za ostvarenje projekta zajedno s dodatnom edukacijom koordinatora.

Očito probleme zaštite okoliša valja još više ugraditi u sadržaj zajedničkih sastanaka kako bi ojačala i ta razina projekta. Zaštita okoliša u Izraelu je postala važnim pitanjem tek unatrag zadnjih desetak godina pa ne čude slabi rezultati na lokalnoj razini.

Najvažnija je činjenica uspjeha projekta "Zdravi grad" u Izraelu ostvarena politička potpora. Politička potpora omogućava koordinatorskom sudjelovanju u aktivnostima *Mreže*, što opet omogućava socijalno poduzetništvo, a znano je da institucionalizacija poduzetničkih aktivnosti može dovesti do bolje primjene politike "Zdravoga grada". No, vrijedi napomenuti da se aktivnosti na unapređenju zdravlja mogu provoditi i bez političke potpore.

Milka Donchin MD MPH

Nacionalna koordinatorica Izraelske mreže zdravih gradova

Braun School of Public Health, Hadassah i Hebrew University, Jerusalem

Annarosa Anat Shemesh MA, MPH

Pamela Horowitz MSW, MPH

Surveys and Evaluation Unit, Ministry of Health

Nihaya Daoud RN, MPH

Braun School of Public Health, Hadassah i Hebrew University, Jerusalem

Prijevod i obrada teksta *Duško Popović*
popovicdj@yahoo.com